

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. 1-6/7
Uz 28.03.2022 1-04/127-pav

Latvijas Republikas Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokli lietā Nr.2022-01-01

Tiesībsargs saņēma Satversmes tiesas 2022.gada 28.marta vēstuli Nr.1-04/127-pav (reģistrēta 28.03.2022. ar Nr.186), kurai pievienots tiesneša G.Kusiņa 2022.gada 23.marta lēmums. Ar minēto lēmumu tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2022-01-01 „Par Kriminālprocesa likuma 627.panta ceturtās un piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam teikumam”, kā arī tiek aicināts sniegt viedokli par apstrīdēto normu un citiem jautājumiem, kuriem varētu būt nozīme lietā.

Kriminālprocesa likuma (turpmāk – KPL) 627.panta ceturtā daļa paredz, ka procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums, un ar tiem drīkst iepazīties procesa virzītājs, prokurors un tiesa, kas izskata šo lietu. Šā likuma 628.pantā minētās personas ar lietā esošajiem materiāliem var iepazīties ar procesa virzītāja atļauju un viņa noteiktajā apjomā. Savukārt piektajā daļā noteikts, ka procesa virzītāja lēmumu par lūguma par iepazīšanos ar lietas materiāliem noraidīšanu var pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā, kas izskata procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Tiesa pieņem lēmumu par sūdzības pilnīgu vai daļēju apmierināšanu vai noraidīšanu. Lēmums nav pārsūdzams. Lai tiesa izlemtu, vai iepazīšanās ar lietas materiāliem apdraud citu personu pamattiesības, sabiedrības intereses vai traucē kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, tiesa var pieprasīt krimināllietas materiālus un iepazīties ar tiem.

[1] Satversmes tiesa pēc būtības jau ir vērtējusi ierobežojumu personai iepazīties ar lietas materiāliem kriminālprocesā par noziedzīgi iegūtu mantu un secinājusi, ka tas neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam teikumam, ja pusēm netiek nodrošinātas līdzvērtīgas iespējas. Tiesa atzina KPL 629.panta piekto daļu, ciktāl tiesa nevar pārvērtēt procesa virzītāja lēmumu par personas tiesībām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem tiesiskumu un pamatotību, par neatbilstošu Satversmes 92.panta pirmajam teikumam.¹ Ar 2018.gada 20.jūnija grozījumiem tika

¹ Satversmes tiesas 2017.gada 23.maija sprieduma lietā Nr.2016-13-01 15.1.p.

izslēgta KPL 629.panta piektā daļa, bet KPL 627.pants papildināts ar ceturto un piekto daļu esošajā redakcijā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk - ECT) konstatēja² Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – ECK) 6.panta 1.punkta pārkāpumu tiesas rīcībā, kad personai tika liegta iespēja iepazīties ar visiem lietas materiāliem un sniegt par tiem komentārus. Tiesa norādīja, lai ievērotu ECK 6.panta 1.punktā garantētās tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu, pieteicējam bija jādod iespēja iepazīties un komentēt institūciju atzinumus, kuri tika sagatavoti pēc Augstākās tiesas Senāta pieprasījuma. Lai gan ECK 6.panta 1.punkts parasti tiek skatīts civilo un krimināltiesību tvērumā, tomēr minētajā lietā ECT sacīkstes principu attiecināja arī uz tiesas rīcību administratīvajā procesā.³ Ņemot vērā minēto, kā arī to, ka KPL 627.panta ceturta daļa paredz iespēju procesa virzītājam noteikt ierobežojumu, bet piektā daļa tiesības pārbaudīt tā tiesiskumu un samērīgumu tiesā, minētās daļas apskatāmas atsevišķi.

[2] KPL 627.panta ceturta daļa

Satversmes tiesa norādīja⁴, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu tiek lemts par ar mantu saistīto personu īpašuma tiesībām, šādā procesā pēc būtības tiek izlemti jautājumi, kas skar personu civilās tiesības un pienākumus ECK 6.panta 1.punkta izpratnē. Tiesa ir atzinusi, ka tiesības uz taisnīgu tiesu ietver arī tiesības uz pieeju tiesai, pušu līdzvērtīgu iespēju princips (līdztiesības un sacīkstes princips), kā arī tiesības tikt uzklaustītam⁵. Pušu līdzvērtīgu iespēju princips paredz, “pirmkārt, visām procesā iesaistītajām pusēm iespēju izklāstīt lietas apstākļus un, otrkārt, liedz kādai no pusēm piešķirt būtiskas priekšrocības salīdzinājumā ar oponentu”.⁶ Attiecīgi KPL 627.panta ceturta daļas nosacījumi apskatāmi sacīkstes un pušu līdztiesības principu kontekstā.

[2.1.] ECT ieskatā pušu vienlīdzības princips ir viena no taisnīgas tiesas jēdziena iezīmēm, un nodrošina pusēm tiesības neatrasties būtiski neizdevīgākā stāvoklī salīdzinājumā ar oponentu.⁷ Saskaņā ar KPL 626.panta pirmo daļu procesam par noziedzīgi iegūtu mantu *tiek izdalīti materiāli* no pamatkriminālprocesa.

Atbilstoši KPL 627.panta otrās daļas 1.punktam lēmumā par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu procesa virzītājs norāda ziņas, kas pamato mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgu izcelsmi, kā arī to, kādi materiāli no izmeklēšanā esošās krimināllietas par noziedzīgu nodarījumu tiek izdalīti lietā par noziedzīgi iegūtu mantu. Attiecīgi izdalītajā materiālā procesa virzītājs ietver to informāciju, kura, viņaprāt, ir pietiekama, lai tiesā pierādītu mantas noziedzīgo izcelsmi vai tās saistību ar izmeklējamu noziedzīgu nodarījumu. Tādējādi apskatāmajā situācijā sacīkstes princips būtu attiecināmas vienīgi uz izdalītajā procesā esošo informāciju, ar kuru tiek pamatots lēmums par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu vai saistītu ar noziedzīgu nodarījumu.

ECT ir norādījusi⁸, ka noteiktā procesa posmā pierādīšanas pienākums var pāriet uz lietas dalībnieku, un tas nav uzskatāms par patvaļīgu ECK 6.panta 1.punkta “civilās” daļas izpratnē.

² ECT 2021.gada 4.februāra sprieduma lietā *Vorotņikova v. Latvia* &25-26

³ Turpat - &21.

⁴ Satversmes tiesas 2017.gada 23.maija sprieduma lietā Nr.2016-13-01 10.p.

⁵ Satversmes tiesas 2014.gada 3.aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2013-11-01 11.p.

⁶ Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-03-01 6.p.

⁷ ECT 2007.gada 24.aprīļa spriedums lietā *Matyjek v. Poland* &55

⁸ ECT 2021.gada 9.februāra spriedums lietā *Xhoxhaj V.Albania* &352

Krimināllikuma 70.¹¹ panta pirmā un otrā daļa paredz, ka noziedzīgi iegūta manta ir manta, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši nonākusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā, vai mantas vērtība nav samērīga ar personas likumīgiem ienākumiem un persona nepierāda, ka tā iegūta likumīgā ceļā. Atbilstoši KPL 111.¹ panta otrās daļas 4. punktam aizskartās mantas īpašniekam ir tiesības izteikt viedokli un iesniegt pieteikumus attiecībā uz mantu, KPL 356. panta piektā daļa – tiesības iesniegt ziņas par mantas izcelsmes likumību. Savukārt KPL 628. pantā noteiktas personai, kuras tiesības uz mantu ierobežotas izdalītajā kriminālprocesā, izteikties par pieņemto lēmumu un iesniegt tiesai pieteikumus. Līdz ar to nebūtu pamata uzskatīt, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, kādu no pusēm acīmredzami nostādītu neizdevīgākā stāvoklī, ciktāl KPL paredz tai iespēju iesniegt informāciju par mantas izcelsmes tiesiskumu.

[2.2.] ECT ieskatā sacīkstes princips ietver pušu tiesības uzzināt un komentēt visus iesniegtos pierādījumus vai apsvērumus, lai ietekmētu tiesas lēmumu.⁹ Tomēr tiesības, kas izriet no sacīkstes un pušu līdztiesības principiem, nav absolūtas, un to apjoms var atšķirties atkarībā no konkrētās lietas īpatnībām.¹⁰ KPL 627. panta ceturtās daļas nosacījumi, ciktāl tie paredz, ka procesa *materiāli ir izmeklēšanas noslēpums*, pēc būtības var liegt personai iespēju atspēkot procesa virzītāja apgalvojumus vai iesniegt pierādījumus, kuri varētu ietekmēt tiesas lēmumu.

Augstākā tiesa ir norādījusi, ka izmeklēšanas noslēpums dod iespēju procesa virzītājam izlemt, vai lietas materiālu izsniegšana konkrētajā brīdī un konkrētajai personai *nekaitē izmeklēšanas interesēm*, un vajadzības gadījumā atteikt materiālu izsniegšanu.¹¹ Tomēr KPL 401. panta pirmā daļa paredz, ka *izmeklēšanu pabeidz ar rakstveida lēmumu ierosinot kriminālvajāšanas uzsākšanu un nododot krimināllietas materiālus* prokuroram, nododot krimināllietas materiālus prokuroram *kriminālvajāšanas uzsākšanai* pēc viņa iniciatīvas, pieņemot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, ar rakstveida lēmumu ierosinot turpināt procesu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai un nododot krimināllietas materiālus prokuroram. Turklāt saskaņā ar KPL 375. panta un 375.¹ panta nosacījumiem kriminālprocesa gaitā iegūtās informācijas aizsardzības pakāpe un iespējamais kaitējums izpaušanas gadījumā, aizsargājamām interesēm dažādās kriminālprocesa stadijās (pirmstiesas izmeklēšanas, kriminālvajāšanas, iztiesāšanas), kā arī pēc kriminālprocesa pabeigšanas, ievērojami atšķiras.

Atbilstoši KPL 627. panta otrās daļas 1. punkta nosacījumiem no krimināllietas *izdalot materiālus var uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, ja pierādījumu kopums* dod pamatu uzskatīt, ka manta, kura izņemta vai kurai uzlikts arests, ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu.

Tiesību normu piemērotāji ir norādījuši, ka, *uzsākot procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, izslēdzot visas sapratīgās šaubas, ir pierādīts, ka manta ir noziedzīgi iegūta. Tāpēc personām vairs nav iespēju ietekmēt jau iegūtos un nostiprinātos pierādījumus.*¹² Tādējādi, izdalot procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, procesa virzītājs pēc būtības pabeidz izmeklēšanu par tās izcelsmes tiesiskumu. Attiecīgi procesā par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu izmeklēšanas noslēpuma jēdziens varētu tikt attiecināts vienīgi uz

⁹ ECT 2001. gada 7. jūnija spriedums lietā *Kress v. France* & 74

¹⁰ ECT 2021. gada 12. janvāra spriedums lietā *Mihail Mihailescu v. Romania* & 76

¹¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008. gada 6. novembra spriedums lietā SKA – 705/2008

¹² Juris Stukāns “Tiesību pārsūdzēt lēmumu realizācijas problemātika procesā par noziedzīgi iegūtu mantu”, “Socrates”, RSU, 2016, Nr. 1(4)

https://dspace.rsu.lv/jspui/bitstream/123456789/990/1/16-091_Socrates_4_2016_08_Stukans_077-085_.pdf

materiāliem, kuri satur informāciju par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu, kura izmeklēšana tiek turpināta.

Procesa virzītājs nosaka informācijas daudzumu par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu, kas tiks iekļauts izdalītā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu materiālos. Jāņem vērā, ka viedoklis par predikatīvā noziedzīgā nodarījuma esamību vai mantas saistību ar to var būtiski ietekmēt tiesas lēmumu arī izdalītajā kriminālprocesā. Tomēr atbilstoši KPL 369.panta pirmajai daļai *vienīgi izmeklēšanas iestāde, prokuratūra vai tiesa* var vērtēt noziedzīga nodarījuma sastāva esamību notikumā vai darbībā. Personas atšķirīgais viedoklis par predikatīvā nodarījuma krimināltiesisko kvalifikāciju nevar ietekmēt KPL 372.panta kartībā pieņemto lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu. Ņemot vērā minēto, kā arī aizskartās mantas īpašnieka tiesības iesniegt informāciju par mantas izcelsmes tiesiskumu, sacīkstes princips izdalītā procesā par noziedzīgi iegūtu mantu nav attiecināms uz informāciju un materiāliem par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu, izmeklēšana par kuru tiek turpināta.

[3] KPL 627.panta piektā daļa

KPL 627.panta piektā daļa paredz, ka tiesa izvērtē procesa virzītāja noteiktā ierobežojuma samērīgumu un tiesiskumu katrā atsevišķā gadījumā. Tomēr tas neizslēdz iespēju, ka tiesa var atstāt spēkā procesa virzītāja lēmumu, t.i., saglabāt ierobežojumu personai iepazīties ar krimināllietas materiāliem procesā par noziedzīgi iegūtu mantu.

Pieteicēja norāda, ka arī tiesa var pieļaut kļūdas, bet tās lēmuma tiesiskuma pārbaude nav paredzēta. Savukārt lietas materiālu anonimizēšana vai procesa dalībnieka rakstveida brīdināšana par atbildību izpaušanas gadījumā, pieteicēja ieskatā, būtu personas tiesības mazāk ierobežojošs līdzeklis. Attiecīgi KPL 627.panta piektās daļas nosacījumi skatāmi kontekstā ar personas tiesību aizsardzības efektivitāti un mazāk ierobežojošu līdzekļu esamību.

[3.1.] ECT ir atzinusi¹³, ka pastāv ievērojamas procesuālo tiesību atšķirības starp civilo un kriminālo tiesvedību. Tiesas ieskatā noziedzīga nodarījuma izdarīšanā apsūdzētās personas tiesības prasa augstāku aizsardzības pakāpi nekā civillietas dalībniekiem. ECK 6.panta 1.punkta prasības attiecībā uz lietām, kas attiecas uz civiltiesībām, ir mazāk apgrūtinājošas nekā kriminālapsūdzībās.

Atbilstoši ECK 6.panta 3.punkta a apakšpunktam tiesības tikt informētam par apsūdzības raksturu un iemeslu ir vienīgi noziedzīgā nodarījumā apsūdzētajam. ECK 6.panta 3. punkta prasībām ir īpaši aspekti, kurus ECT ir vērtējusi kopā ar ECK 6.panta 1.punktā garantētajām tiesībām krimināltiesību tvērumā.¹⁴ Tomēr izdalītajā procesā par noziedzīgi iegūtu mantu *personām netiek izvirzīta apsūdzība*. Turklāt Satversmes tiesa atzina¹⁵, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu tiek izlemti jautājumi, kas skar personu civilās tiesības un pienākumus ECK 6.panta 1.punkta izpratnē. Tādējādi tiesības iepazīties ar izdalītās lietas par noziedzīgi iegūtās mantas materiāliem nav līdzvērtīgas apsūdzētās personas tiesībām kriminālprocesā par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu.

¹³ ECT 2017.gada 11.jūlija spriedums lietā *Moreira Ferreira v. Portugal* (No.2) &66-67

¹⁴ Piemēram, ECT 1996.gada 10.jūnija spriedums lietā *Pullar v. United Kingdom* &45

¹⁵ Satversmes tiesas 2017.gada 23.maija sprieduma lietā Nr.2016-13-01 10.p.

[3.2.] ECT ir atzinusi, ka indivīda procesuālo tiesību ierobežojumi (tostarp piekļuve noteiktai informācijai) var būt attaisnojami izņēmuma apstākļos.¹⁶ ECT ieskatā¹⁷ var būt situācijas, kurās valstij ir pārliecinoša interese saglabāt noteiktu dokumentu slepenību.

Satversmes tiesa, vērtējot iespēju anonimizēt krimināllietas materiālus un brīdināt personas par atbildību, secināja¹⁸, ka pāragra pierādījumu uzrādīšana varētu apdraudēt citu personu tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu, kā arī kriminālprocesā iesaistīto personu tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību, jo pierādījumi tiktu izplatīti, pirms tos izvērtējusi tiesa. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu ir jānodrošina sabiedrības interese uz efektīva kriminālprocesa norisi un materiālu satura atklāšana potenciāli var negatīvi ietekmēt kriminālprocesa gaitu.

Saskaņā ar KPL 628.panta un 629.panta nosacījumiem procesa par noziedzīgi iegūtu mantu dalībnieks ir arī persona pie kuras manta tika izņemta. Attiecīgi minētā procesa dalībnieks var būt arī persona, pret kuru kriminālprocess uzsākts.

J.Stukāns ir norādījis, ka izmeklēšanas iestādes izvairās uzsākt un sūtīt uz tiesu procesus par noziedzīgi iegūtu mantu, jo ar materiāliem var iepazīties personas, kuras var būt arī aizdomās turētās personas pamata kriminālprocesā, no kura izdalīti materiāli, bet pirmstiesas izmeklēšana tiek turpināta. Tādējādi var tikt apdraudēta kriminālprocesa sekmīga izmeklēšana.¹⁹ Līdz ar to ierobežojums iegūt visu kriminālprocesa materiālos esošo informāciju ir noteikts ar mērķi aizsargāt citu cilvēku un sabiedrības intereses. Savukārt KPL 627.panta piektajā daļā paredzētā iespēja, rajona (pilsētas) tiesai iepazīties ar krimināllietas materiāliem, nodrošina minētā ierobežojuma piemērošanas samērīguma izvērtēšanu katrā atsevišķā gadījumā.

[3.3.] ECT ir atzinusi, ka procesuālo kļūdu var novērst tikai tad, ja attiecīgo lēmumu pārbauda neatkarīga tiesu iestāde, kurai ir pilna jurisdikcija un kura pati piedāvā ECK 6.panta 1.punktā noteiktās garantijas.²⁰ Tiesībsarga rīcībā nav datu par gadījumiem, kad tiesa būtu atteikusies pieprasīt vai iepazīties ar krimināllietas materiāliem, izskatot personas sūdzības par procesa virzītāja lēmumu, liegt iepazīties ar krimināllietas materiāliem. Arī konstitucionālajā sūdzībā nav apsvērumi, kuri varētu raisīt šaubas par rajona (pilsētas) tiesas, kā tiesību aizsardzības institūcijas, neatkarību, objektivitāti vai efektivitāti ECK izpratnē.

Process par noziedzīgi iegūtu mantu mērķis ir savlaicīgi izlemt kriminālprocesā radušos mantiskos jautājumus un procesuālā ekonomija (KPL 626.p. pirmā daļa), t.sk., par mantas atgriešanu likumīgajam valdītājam vai īpašniekam (KL 70.¹¹p. ceturta daļa). Turklāt KPL 629.panta ceturtais daļas un KPL 631.panta otrās daļas nosacījumi paredz procesa dalībnieka tiesības pieteikt lūgumus rajona (pilsētas) tiesā un apgabaltiesā tiesas sēdē. Tādējādi KPL 627.panta piektās daļas nosacījums, ciktāl tas paredz, ka rajona (pilsētas) tiesas lēmums nav pārsūdzams, ir samērīgs un neliedz personai tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā procesā par noziedzīgi iegūtu mantu.

¹⁶ Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights Right to a fair trial (civil limb) Updated to 31 December 2021, 69.lpp.

https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_eng.pdf

¹⁷ ECT 2007.gada 24.aprīļa spriedums lietā *Matyjek v. Poland & 62*

¹⁸ Satversmes tiesas 2017.gada 23.maija sprieduma lietā Nr.2016-13-01 14.2.p.

¹⁹ Juris Stukāns "Tiesību pārsūdzēt lēmumu realizācijas problemātika procesā par noziedzīgi iegūtu mantu", "Socrates", RSU, 2016, Nr.1(4)

https://dspace.rsu.lv/jspui/bitstream/123456789/990/1/16-091_Socrates_4_2016_08_Stukans_077-085_.pdf

²⁰ ECT 1990.gada 28.jūnija spriedums lietā *Obermeier v. Austria & 70*

[4] Saeimā pirmajā lasījumā tiek skatīts likumprojekts Nr:1323/Lp13 grozījumiem KPL²¹. Minētā likumprojekta 39.punkts piedāvā izteikt KPL 627.panta ceturto daļu jaunā redakcijā, paredzot, ka lietas dalībnieki varēs iepazīties ar izdalītās lietas materiāliem, ievērojot vairākus priekšnosacījumus. Minētie grozījumi ir uzskatāmi par normatīvā regulējuma pilnveidi, kuri skaidrāk definēs principus, kurus jāievēro procesa virzītājam un lietas dalībniekam, rīkojoties ar izdalītā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu materiālos esošo informāciju. Tomēr šo grozījumu izstrādi būtu pārsteidzīgi interpretēt, kā likumdevēja atziņu par trūkumu vai pamattiesību nesamērīgu ierobežojumu esamību esošajā KPL 627.panta redakcijā.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

Juris Siļčenko
juris.silcenko@tiesibsargs.lv

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

---

²¹<https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/1493B4CCDCBD851EC22587DB0029DF4D?OpenDocument>